

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE

Dr. Hevesi Simon: Beszéd és ima a Kormányzó 70. születésnapja alkalmából.

Dr. Groszmann Zsigmond: Magyar rabbik nemzeti munkája.

Dr. Kálmán Ödön: A „zsidótörvények” idején.

Homiletika

Dr. Hevesi Ferenc: Beszédvázlatok.

Dr. Goldberger Izidor: Temetési ima.

Gyakorlati lelkészkedés

Dr. Groszmann Zsigmond: Gyakorlati esetek.

Dr. Kálmán Ödön: Isszur v'hetter.

Vallásos nevelés

Dr. Vidor Pál: Életbelépett az izraelita vallásoktatás egyetemes tanterve.

Dr. Braun Salamon: Beszámoló az ifjusági vallásos körökről.

Dr. Roth Emil: A leányavatás előkészítő tanfolyamáról.

Könyvszemle

Dr. Benoschofsky Imre: Dr. Vidor Pál zsidó cserkészkönyve.

Dr. Fényes Mór: Elias Bickermann, Der Gott der Makkabäer.

Krónika

A Rabbiképző Értesítője.

Érettségi találkozó a Rabbiképzőben.

Az újlaki zsinagóga jubileuma.

Dr. Rosenblum Manó közlései.

Anyakönyvi ügyek.

Egyesületi élet

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBI EGYESÜLET KÖZLÖNYE

Szerkesztik:

Dr. GROSZMANN ZSIGMOND • Dr. HEVESI FERENC
Dr. KÁLMÁN ÖDÖN

Szerkesztőség:

BUDAPEST, VII, WESSELÉNYI UCCA 7.

Levelezés a szerkesztőség címén. — Kéziratokat nem küldünk vissza

A nyomda csak írógéppel írott cikkeket fogad el szedésre.

Szerkesztésért és kiadásért felelős:

Dr. Kálmán Ödön, Budapest, X., Cserkesz ucca 7.

ELŐFIZETÉSI DIJ ÉVI 10 PENGÓ

Az Ore tagjai a tagsági díj fejében kapják

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

Beszéd a Kormányzó Ur Ofóméltóságára

70. születésnapja alkalmából.

Áhítatos Gyülekezet!

Nagy és magasztos ünnepre gyűltünk egybe a világalkotó Élő Isten hajlékában, hogy hálát adjunk néki alázatos hódoló lélekkel e mai napon, midőn Magyarország kormányzója, vitéz Nagybányai Horthy Miklós betölti életének hetvenedik esztendejét; hogy hálát adjunk Istennek, aki őt a magyar nemzetnek adta és áhítatos lélekkel esdekeljünk hozzá, hogy tartsa meg őt gondviselő égi oltalmával és kegyelmével a magyar nemzetnek és tetézzé áldásával, mert át vagyunk hatva a szent tudattól, hogy minden áldás, mely fenkölt magas személyére száll: áldás Magyar Hazánkra!

A Gondviselő Isten adta őt a magyar nemzetnek. A Gondviselő Isten vezérelte kiváló őseit, ahol a nemes család évszázadokon át virágzott: a Székelyföldről és nagynevű szüleit a hon szívébe. A Gondviselő Isten megörvendezettette 70 év előtt ez áldott emlékü szülők szívét egy újszülött gyermek sírásával

Fönvirrasztó Isten, aki sírással tudsz sziveket megörvendeztetni, egyedül Te tudtad, mit helyeztél a síró gyermek bölcsőjébe, Te tudtad mi ringatózik az idők folyamán, mint mózesi kicsiny sáskosár a Nilus hullámain.

Hála Néked Gondviselő Isten!

Lelkünket meghatottság árasztja el. Képek bontakoznak felajzott lelkünk láthatárán. Látjuk a tengert, háborgó, ömlő árjával. Szürke ködök vékony fátylai alatt tengeri hajók osonnak, fegyvert, hadianyagot szállítanak, magyar katonák, magyar ifjú harcosok élete ellen, őrhajók hosszú láncolata védi őket, a legnagyobb tengeri hatalmak páncélos hadihajó-óriásai vonulnak föl — és a Novara fődélzetén parancsot oszt Horthy Miklós sorhajó-kapitány. Sebesülten, kábító gázok fojtó légkörében valósítja meg csodás terveléseit és győzelmeit arat és az otrantói győzelem világhírt jelent. A parancsnoki hídon, beköltözött sebekkel, a hősi szellem megtestesítője, incarnatió-ja mutat példát törhetetlen hősi kötelelességhűségre és nyújt példaképet a magyar vitézségnek.

Képek bontakoznak meghatott lelkünk láthatárán! Katonáink mindenütt ellenséges földön állanak, mikor a háború utolsót lehel és beáll a fegyverszünet.

Magyar katonáink mindenütt ellenséges földön állnak és mégis mi vagyunk a legyőzöttek, a mi sorsunk Csonka-Magyarország tragédiája — és égbekiáltó igazságtalanság sötét éjszakája ráborul hazánkra. Magyar hazánkra ránehezül a szörnyű forradalom átka és az idegen megszállás szenvedése és megalázottsága. És otthagya családját két tűz között, bizonytalanságban, Horthy Miklós elindul oda, ahova a hon-

fiúi kötelességérzet és az Istentől való elhivatottság szólítja, elindul Szegedre, vállalja az új nemzeti kormány honvédelmi tárcáját, megszervezi a nemzeti hadsereget, mint tüneményes idők legendás hőse fölszabadítja a nemzetet és megalapítja a nagy jövőndő kivívására hivatott új Magyarországot. Helyreállítja a jogrendet és biztosítja az építő munka szilárd alapjait.

Magunk előtt látjuk a történelmi alkotásra hivatott nagyvonalu államférfiút, aki az ország hajóját biztos kézzel kormányozza.

Tizennyolc éve immár annak, hogy Istennek kegyelme övezi államfői hivatásának betöltésében és mi magunk előtt látjuk a finom intelligenciát, a tudás gazdagságával ékesített szellemet, az államfői megfontoltsággal és bölcseséggel kimagasló kormányzó ingeniumot és politikai és közjogi igazságért hevülő emelkedett hitet, meggyőződéses hitet, mely nem ismer ingadozást. Magunk előtt látjuk Magyarország kormányzóját, amint az aether hullámain szól a magyar nemzethez és hitet tesz a magyar alkotmány, a jogrend, a testvéri egyetértés, az építő munka és a magyar jövőndő szentsége mellett.

Hálát adunk Istennek, mert őt adta a magyar nemzetnek és imádkozunk érte az Ég és Föld Urához!

Hallgassa meg Isten szívből fakadó alázatos könyörgéseinket, megpróbáltatott magyar hazánk üdvére és javára!

A m e n !

Ima a nyitott frigyszekrény előtt.

Mennyei Atyánk, áhító lélekkel keres Téged a mi búzgó imádságunk. Magyarország kormányzója e napon tölti be égi kegyelmed folytán áldásos életének hetvenedik esztendejét. Midőn szívünk háláját kiöntjük Színed' előtt, áldásodat kérjük reá!

A Te isteni Gondviseleted, mellyel a magyar nemzetet ezredéves története folyamán és a legsúlyosabb történelmi katasztrófák sorozatán át megvédted és föntartottad, adta őt hazánknak, a magyar nemzet újjáalkotó hősét, a Novara parancsnokát, az újjászületett nemzeti kormány hadügyminiszterét, a nemzeti hadsereg megteremtőjét, az ország fölszabadítóját és újjáépítőjét, a romokból feltámasztott Magyarország főméltóságú Kormányzóját:

vitéz nagybányai Horthy Miklóst.

Életének műve lángbetűs bizonyítéka annak, hogy Magaságos Isten, Te őrzöd a magyar nemzetet, melyet odahelyeztél Európa történetének vérázlatott, dicsőségkoszorúzza Jezreel völgyébe, ahol e világrész és az emberi művelődés sorsa felett nem egyszer döntött a magyar vitézség fegyvereivel a világtörténelem.

Mennyei Atyánk! Színed előtt az emlékezések könyvébe fel van róva, hogy e hon felett, melyhez minden szent nevet egyezredév csatolt, oly katasztrófák vonultak át, aminőket más

nagyobb nemzetek nem bírtak volna el. A tatárjárás, a mohácsi vész, a törökhódoltság, a világosi katasztrófa — és ami ezeknél nem kisebb: a világháború! És a világháború után a belső rend és alkotmányos élet forradalmi földulása, társadalmi fölfordulás és idegen megszállás borzalma. Egy feldult világban magasodott fel a romok fölépítésére a Te küldötted fenkölt alakja, aki Tőled való hivatásának fönségesen, emberi arányokat meghaladó mértékben, világtörténeti glóriától övezve megfelelt.

Meghalottan hódolunk magasztos érdemei előtt e napon és hálát adunk Néked Menyei Atyánk, aki égi kegyelmedben támogattad őt és dicső érdemeiktől köszorúzva engedted elérnie és betöltenie életének hetvenedik esztendejét.

Imádságunk száll Hozzád a magasba, hogy szent kegyelmed vegye körül fenkölt személyét és családját, magasztos lelkü hitvesét és tetézzé Őt és övéit minden áldással évek hosszú során át és engedje látnia közeljövőben a magyar igazság teljes és fényes diadalát, szive hő vágyának és élete szent, hűséges lélekben ringatott eszményének valóraválását, Nagy-Magyarország feltámadását, dicsőségét, boldogságát és virágzását.

A m e n !

Budapest.

Dr. Hevesi Simon.

A magyar rabbik nemzeti munkája.

Fájdalmas és megalázó esemény zúdult a magyar zsidóságra. Polgári egyenjogúságunk törvénybe iktatásának 71. évében oly törvény került a magyar Corpus Jurisba, amely megfosztja az izraelita vallású polgárokat a többi polgárok egyenlő jogaitól. De a jogegyenlőség összeomlásán túl is fájdalmas és megalázó a »társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló« törvény indokolása, amely azt mondja, hogy a hazai zsidóság »érzésben és egész szellemi habitusában nem tudott a hazai népesség egyéb rétegeihez idomulni«.

A magyar zsidó tanítók és a magyar zsidó papok, akik ép oly hazafiúi rajongással, mint vallási hűséggel teljesítették a multban és teljesítik a jelenben is népnevelő feladatukat, joggal mondhatják, hogy ezen »indokolás« megfélemedezik a történelmi valóságról. Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület száraz adatok felsorakoztatásával is meggyőző reflexiókban mutatja ki a magyar zsidó tanítók hazafias munkáját, amelynek nyomában a magyarsághoz idomult zsidó generációk növekedtek fel. (Izr. Tanügyi Értesítő, 1938. évf. 5. szám).

Mi is — távol tartva magunkat a napi politikától, nem is védekezés képen, nem is önigazolásul, — csupán a történelmi igazság kedvéért, minden szenvedélytől mentesen felvonultatunk néhány ténybeli adatot. Önmagunk előtt kell reámutatnunk arra, hogy az új törvény indokolása nem vette figyelembe azt az eredményes munkát, amelyet a magyar

rabbikar kifejtett az utolsó évszázadban a honi zsidóságnak nyelvben és érzelemben való megmagyarosításán. Szükségesnek tartjuk ezt megtenni már csak azért is, nehogy hallgatásunk a legtávolabbról is a beismerés látszatát keltsesse.

A II. József óta elterjedt németesítő politika a reformkorszak ellenmozgalmát váltotta ki, amely jogaihoz juttatta a magyar nyelvet. A nemzetnek életösztönös törekvését korán átérezte a hazai zsidóság és segítette is azt a maga körében győzelemre vinni. Örök dokumentuma ennek Kossuth Lajos 1847. december 18-i országgyűlési kijelentése: »Bár hazám idegen ajkú népei oly hajlamot tanúsítanak nemzetiségünk előmozdítása tekintetében, mint a zsidók!«

Schwab Lőb pesti főrabbi 1840. április 19-én emígy prédikál a templomi szószékről: »Minden erőnkkel törekednünk kell a magyar nyelv elsajátítására! Nem csupán anyagi érdekünk, de kötelességünk is ez a hazai iránt, mert csakis a magyar nyelv révén tehetjük magunkévá magyar szellemet is. A nemzeti nyelv hatalmas kapocs, amely minden állampolgárt egy családba egyesít.« A papi buzdító szó hatása alatt létesült 1844-ben a »Magyarító Egyetlet«, amely nemcsak a magyar szót terjesztette el a zsidók között, hanem arra is ügyelt, hogy a hazai zsidók a magyar irodalommal s a rajta előmlő magyar szellemmel együtt magukévá tegyék a nemzeti törekvéseket is.

A magyar szó és a nemzeti szellem elterjesztésében példát mutattak a rabbik már a negyvenes években, tehát jóval megelőzve az egyenjogusítást. Fokozatosan megmagyarosították a templomi szószéket, honi nyelven hirdették Isten igéjét. Magyarul prédikált 1844. óta Lőw Lipót Nagykanizsán, majd Pápán és Szegeden, 1845. óta Steinhardt Jakab Aradon, Friedmann Ábrahám Simándon, 1847. óta Zipser Mayer Székesfehérvárott, majd Rohoncon, Ehrlich Ede Lengyeltótin, Pillitz Dániel Szegeden, Rokonsstein Lipót Nagyváradon. Még a németajkú Bach József pesti hitszónok is az egyetem udvarán magyar búcsúztatót mond 1844-ben egy orvosnövendék koporsójánál.

Több rabbi ki is nyomatja magyar templomi beszédeit, ezzel gyarapítják a magyar nyelvű homiletikai irodalmat, de egyben mindenki előtt nyíltan feltárják azt a vallásos és hazafias irányt, amelyben vezették a honi zsidóságot. A nemzetiesedés ily irányu úttörői voltak: Freyer S. Jakab, győri rabbi 1845, Lőw Lipót 1845, Steinhardt Jakab 1846, Pillitz Dániel 1847, Rokonsstein Lipót 1847.

»Emlékeztetés« címen 1846-ban magyar nyelvű vallástani kézikönyv is jelenik meg (Schwab Lőb könyvének fordítása), míg Pillitz Dániel tollából 1848-ban »Imádságok izraelita hölgyek számára« kerül ki. Már egy évvel előbb, 1847-ben »felvilágosodott vallásosság, tiszta erkölcsiség és bűzgő hazafiság az izraeliták közti elterjesztésére« Lőw Lipót »A magyar zsinagóga« című füzetel alapját

rakja le a magyarnyelvű zsidó theológiai irodalomnak.

A rabbik nemcsak nyelvben és érzelemben, de cselekedeteikben is magyarok voltak és mutattak jó példát a híveknek. Gondoljunk csak az 1848—9. évi szabadságharc mozzanataira. Weber zentai rabbi a szerbek lázadásánál mártír halált halt magyarságáért. Einhorn Ignác rabbijelölt (a későbbi Horn Ede államtitkár) lelkesítő beszédekkel búzdított a szabadságharcra, majd Klapka hadseregében tábori lelkész lett és Komárom átadása után emigrálni volt kénytelen. Schiller Salamon eperjesi rabbi (később Schiller-Szinessy néven cambridgei egyetemi tanár) bejárta az országot s a zsidók sorából mindenütt honvédeket toborzott, majd maga is beállt utász köztonának és megsebesülve hadifogságba került. Löw Lipót is teljesített tábori rabbi szolgálatot, raboskodnia is kellett érte a pesti Ujépületben. Ugyanítt tartották fogva az osztrákok az akkor már 55 éves Schwab Lőb pesti főrabbit is hazafias viselkedése miatt.

Midőn az abszolutizmus enyhültével 1860. őszén a házak ormán ismét ott lengett a rég nem látott magyar lobogó, Simandel Bernát liptószentmiklósi agg rabbi hálaimát rebegett és papi áldást mondott a magyar nemzetre. Az újjáalakult »Izraelita Magyar Egylet« keretében Löw, Steinhart és Zipser rabbik a bibliának magyar fordításán fáradoztak. A hatvanas években templomainkban felcsendülnek a magyar egyházi énekek és a szószék rohamosan magyarrá válik. Morgenstein Mihály (Marcali), Braun Salamon (Putnok), Hochmuth Ábrahám (Veszprém), dr. Klein Mór (Miskolc), dr. Kohn Sámuel (Pest), Strasser S. L. (Kula), Stern Albert (Ujpest), dr. Cohné József (Fogarás), Handler Márk (Aszód), dr. Kohut Sándor (Székesfehérvár), Singer Péter (Várpalota), Ehrlich Ede (Pécs) mindmegannyi magyarnyelvű és magyar szellemű rabbi.

Az 1877-ben megnyílt Országos Rabbiképző Intézet immár több mint hat évtized óta teljesen magyar papokat nevel a hazai zsidóság számára, akik a nemzeti ségi vidékek templomaiba és hitoktatással iskoláiba is elvitték a magyar szót, hogy annak hatalmával tartsák ébren az egész hazai zsidóság lelkében a vallási hűséggel karöltve a magyar szellemiséget. Az utolsó hat évtized rabbijai hatalmas méretű magyarnyelvű hittudományi irodalmat teremtettek, annyira egybeolvadt bennük a zsidóság és a magyarság tudata.

A magyar rabbik nem szüntek meg a béke évtizedeiben hazafias munkájukkal példát adni híveiknek, a világháborúban pedig utolsó erőfeszítésig búzdítani őket. A magyar zsidó papok és tanítók szüntelen munkájának fényes eredménye, hogy Nagy-Magyarországon a mi felekezettünk tagjainál 91.8% arányszámmal volt a legnagyobb a magyarnyelv.

A hazai zsidóság papjainak és tanítóinak céltudatos mun-

kája által nyelvben is, kulturában is, meg érzelmeiben is, egész szellemi habitusában hozzá idomult a hazai népesség magyar rétegeihez.

Ez a történelmi igazság, amelynek tudatában valljuk felsőházi képviselőnk szavaival: »Törvénytisztelő megadással és türelemmel várjuk a jogegyenlőség feltámadását.«

Budapest.

Dr. Groszmann Zsigmond.

A „zsidó törvények“ idején.

Pro domo.

A magyar rabbikar mély lelki megrázkódtatással szemléli az eseményeket, de felelősségteljes munkáját, a lesújtottak fel-emelését, szilárd hitéből merített erővel vállalja. Minden súlyosbodó helyzet fokozza a hivatástudatot. A magyar rabbikar megelevenedni látja a zsidó történelem ama lapjait, melyekben a rabbik vállaira neheztedek az események s a nemes példák követője kíván lenni.

*

Mily eszmekör irányítsa tanító és felemelő munkánkat?

*

A magyar törvényhozó testület mindkét háza elfogadta a »zsidó törvények«-et.

Mi eddig »zsidó törvények« elnevezésen Hieronimusszal a »Hebraica Veritas«-t, a kinyilatkoztatott tórát értettük. Zsidó törvények, melyeket a zsidók hoztak magukkal a Szi-nájrról s melyek elterjedtek: Szeresd felebarátod, szeresd az idegent, Egy törvény legyen az ország minden lakójának, Ne mérj többféle mértékkel, a tíz ige. s még több hasonló törvény! Ezek nemcsak a zsidó lélek kincsei, hanem ott élnek az emberiség égének horizontján. Épen ezért higgadtan nézünk a holnapok kibontakozása felé, mely majd eloszlatja a tévedéseket és eltünteti a numerikus korlátozásokat.

A magyar rabbikar elvi álláspontja: a mi lelki konstrukciónkat külső események nem alakíthatják — csak mélyíthetik. Tanításaink alapja változatlanul: hűséggel ősi hitünkhöz, hűséggel magyarságunkhoz.

Az új törvények feladatainkat több síkban irányítják.

Elsősorban kötelességünk foglalkozni híveink előtt a törvény indokolásának kiinduló pontjával, amely szerint a hazai zsidóság érzésben és egész szellemi habitusában nem tudott a hazai népesség egyéb rétegeihez idomulni. . . . Mi úgy éreztük, halhatatlanságig emelkedő magyar államférfiak is akként nyilatkoztak, hogy alig van népréteg, mely annyira asszimilálódott, mint a magyar zsidóság.

Az asszimiláció fogalmának értelmezésében valami végzetes zavar rejlik. Napoleon zsidó színhedriumátél csak azt a deklarációt kérték, hogy a zsidó vallás egyetlen államellenes törvényt sem tanít, hazájának érzi hazáját, melynek védel-

méért harcra száll, testvérnek nézi minden honfitársát — s ezt elégnek látta az európai közvélemény, elégnek látták az európai államok, hogy megadják a teljes egyenjogusítást. Ez a most elfogadott törvény azonban csak az 1919. előtt vallásukból kilépőt látja asszimilálnak, de nem ismeri el asszimilálnak a vallásában élő zsidót!

Végeredményben ez azt mondaná, hogy nem a fajiságunkat kellett asszimilációs folyamatnak alávetni, nem nyelvben, érzésben magyarrá lenni, hanem vallásunkat feladni, — s már akármilyen idegen nyelven beszélünk, akármilyen külsőben jelenünk is meg, — asszimilált, érzésben és szellemi habitusban idomult réteg volnánk. A hazafias érzés és a vallásos érzés fogalmának összecserélését nem fogadjuk el. — Amilyen lelkesedéssel és odaadó munkával áll a magyar rabbikar a magyarosodás szolgálatába a XIX. századtól, a magyar reform országgyűlésektől kezdve mind a mai napig, annyira nem fogadhatjuk el a magyarosodás ilyen értelmezését! Ha ezt a felfogást ad abszurdum vinnők, akkor báró Eötvös József konkluziója tárul elénk:

»...hogy a zsidónak csak keresztelés szükséges, hogy mindezen jogokban részesüljön; hogy csak egy alávalóság kell, csak egy tettetéssel több s hogy az, ki Mózes vallását meggyőződése ellen elhagyá, mihelyt vallástalanná lett — azaz az országnak erkölcsiségére nézve egy biztosítással kevesebbet ad — körünkbe felvéteik; s vajjon hol ez létezik, hol az apostasia minden polgári jognak elnyerésére biztos utat nyit, lehet-e jó lelkiismerettel a zsidó erénytelenségét felhozni polgárosítása ellen?...«

(B. Eötvös József: A zsidók emancipációja 21. oldal.)

A magyar rabbikar kötelessége a magyar Géniusz kiválóságainak, az Eötvös báróknak asszimilációs felfogását a tudatba átvinni, hogy ezzel elősegítsük az egészségesebb közhangulat mielőbbi visszatértét és hiveink lelkét megóvni a téves felfogás romboló hatásától. A magyar rabbikar kötelessége tanításaiban reámutatni, hogy ez a törvény hovatovább nem a »gazdasági egyensúlyt« szolgálja, hanem a meggyőződés nélküli térítgetést. Nem játék a szóval részünkről, hanem komoly aggodalom, hogy épen a kitérők lelkében elhomályosul a hazafias érzés kristálya, ha azt észlelik, hogy a hazafiasság ideáljának teljessége nem a haza iránti áldozatkészségtől, e föld iránti lelkes szeretettől, hanem a kitéréstől függ. Minél többen térnek ki a törvény százalékszámát kijátszani akarva, annál több lesz az asszimilációt, a magyar érzés és szellemi habitusba idomulást tévesen értelmezők száma, a hazafias ideálok tévelygője.

Nem titkoljuk: e törvény nagy megrázkódtatást jelent számunkra, a kitérők száma majdnem elérte a forradalmak utáni időket. Felemelő érzés, hogy a megpróbáltatás a zsidóság zömét megerősíté hitében, mégis erős figyelmeztető lehet számunkra a tömeges kitérés. A gazdasági nyomástól megintgók a közönyösek soraiból kerülnek ki; e közönyösek felé a hitéletből kisugárzó hatást több aktivitással kell telíteni, hogy az a zsidóság egészéhez, minden tagjához elérjen. A diaszpó-

rában egy-egy egységet alkottak a hitközségek. Ha ezek újabb széthullási, elemeire bomlási processzuson mennek keresztül, ha hitbéli közönyük miatt nem tartanak fel velünk kapcsolatot, — elerőtlenedünk. A közöny oka az, hogy kiveszőben van az örök hivatás tudata, a bibliai megbízatás, hogy az Igét hirdető népként küldtünk történelmi utunkra. Hirdetnünk kell, hogy az örök hivatással járó örök megpróbáltatások több lelkesedést, több szeretetet, több kötelességtudatot kívánnak. Méltatlan lenne a zsidósághoz és hűtlenség a népekkel szemben, ha Izrael feladná, elközönyösködné a kiválasztottság gondolatát, a szegullát, a reábízott tanító hivatást. A szegulla hiszlahavuszját kell hirdetnünk. Asszimiláció címén nem szabad eldobni a zsidó életmódot, a biblia tanulást, héber imádkozást, — mert az asszimiláció címén a választ kívánják tőlünk.

Nem titkoljuk, hogy megleszünk mindent az úgynevezett átrétegeződésre, ámde minden szónoklatban hangoztatnunk kell, hogy ez az átrétegeződés még nem oldja meg a mi belső ügyünket: a zsidó egyén zsidóbbá, hívőbbé, Istenben bízóbbá, eszményiebbé, a zsidóság nagy hivatásában hívökké tételét.

Bizony nagy és nehéz feladatok várnak reánk! Ki kell emelni a zsidó lélekből a kétségbeesést, elviselhetővé tenni a megszégyenítést. Felvonultatnunk kell a történelem lapjait, hogy lássa az új törvényektől megdöbben zsidó, hogy e megpróbáltatások velejárói a zsidó vallás eszmei kincseinek hivatásszerű továbbvitelével. A hivatásmag külső héjja a martirium, de a megpróbáltatás soha nem jelentett összeomlást, hanem inkább megedződést.

A jogos, törvényadta pozíciók megőrzésére kell bűzdítanunk híveinket.

Hiába küldi el már időnek előtte zsidó alkalmazottait, — talán ott is, hol ezt nem kívánja a törvény, — azt véelve, hogy saját pozícióját erősíti. Ne dobáljon ki mindent a hajóból; a hajó csak veszélyben van, de nem süllyed. Ellenkezőleg: ezzel csak pozíciót veszítünk. Sőt! Minél több tanoncot szerződtessen a mester, a főnök, ameddig a törvény határai engedik.

Ne szaladjunk »elébe a bajnak«. Ha alaposan szemügyre vesszük a számarányokat, majd kitűnik, hogy a zsidóság »túlzott« térfoglalása túlzás, csak 2—3 pályán helytálló, ott ahol nem zsidó vallású polgártársaink nem vállalják a kezdettel járó munkát és kockázatot avagy ügyüket szivesebben bízzák zsidóra. Tehát a jogos pozíciók megőrzésére bűzdít-suk híveinket.

Ki kell emelnünk a zsidó ember lelkéből a futni akarást. Ne fussunk se külföldre, se a zsidóságból. A törvények nem teszik lehetetlenné az életet, csak nehezebbé. E nehézséget pedig elviselhetővé kell tenni az egymáson segítség által. A segítő feladatok előmunkálatait haladéktalanul végeznünk kell.

A hívókról készített kartotékok teljességére törekedjünk. A legkülönbözőbb közösségeket hívjuk minél több gyűlésre, hogy találkozzanak egymással a zsidók, mint zsidók. Külön

Értekezletre hívjuk az iparos mestereket, külön a kereskedőket, azután a tisztviselőket. Külön szülői értekezleteket, hogy gyermekeik elhelyezéséről tárgyaljanak. Máskor sport ünnepély, azután kultúrdélután címén hívjuk össze híveinket. Keressünk jubiláris alkalmakat, hitközségközi találkozókat, hősi serleg ünnepélyeket, emléktáblaavatókat! Bármilyen alkalom szent, ha a templom közelségében, tanácsteremben összehozzuk híveinket s megtalálják egymásban és önmagukban a »többzsidóságot«, az aktivitást!

Minél gyakrabban tartsunk hitszónoklatot. Lélekkel, szívvel, túzzal, lelkesedő szeretettel telt beszédeket. E nehéz napok mutassák meg reátermettségenket és a mi lényünkből kisugárzó, gyújtó erőt. Mi érezzük, hogy ezzel hazafias munkát végzünk!

Budapest.

Dr. Kálmán Ödön.

HOMILETIKA

Beszédvázlatok.

Bálák. *באלים* Izraelt a föld porához hasonlítja . . . Ez a hasonlat eredeti értelmében a nép sokaságára vonatkozik. Mint *כחול הים ככוכבי הים* de mégis van fenséges szimbolikus jelentősége is.

A föld pora a talajt jelenti, mely, ha permeteg áztatja, termékeny és gazdag aratást hoz, kenyeret, életet az emberiségnek, de ha szárazság van és nedvessége kiszikkad, felső rétege elporlik és elsöpri a vihar.

Izrael addig virul és szolgálja az emberiséget, míg a tóra esője *יורה מורה ארץ* áztatja. De ha kiszikkad lelke, akkor szétporlik (kitérés).

A tenger fövényéről olvassuk: *אשר שמתי חול גבול לים* a fövény oltalmazza a civilizációt a tenger áradatától. Izrael is az emberiséget oltalmazza szent törvényeivel és erkölcsiségével.

Az ég csillaga a sötétben biztat, világít.

Izrael is az eljövendő hajnal reménységét jelenti, a jelenkor éjszakájában a jövendő idő fényét.

A tenger hala Izrael lételeme a tóra, ha elhagyja elpusztul. R' Akiba hasonlat.

Tehát az emberiség és Izrael szempontjából is ragaszkodnunk kell Tanunkhoz, hogy még régi ellenségeink is, mint egykor Bileám, átok helyét áldjanak minket.

Pinchász. A 25. fejezet hirtelen töréssel végződik: *ויהי אחריו המגפה*. Történt a ragály után . . . Itt a fejezet vége és aztán új fejezet, a 26. fejezet következik.

Mi az oka ennek? A Tórában mindennek van jelentősége.

Ez azt jelenti, hogy minden epidémia egyszer véget ér — minden csapás, minden katasztrófa egyszer elmúlik — és új fejezet kezdődik az emberek sorsában.

Ne veszítsük el tehát bizalmunkat.

A jelenkor nagy epidémiái is ki fognak mulni és győzni fog a szeretet és Izrael szenvedései véget érnek. Uj fejezet nyilik az emberi történetben.

Devórim. Tisó Beáb hangulata sziveinkben — rombadölt szentély — szimbolikusan a modern életszemlélet által lerombolt erkölcsi felfogás. Igyekezzünk újra felépíteni zsidó alapon.

Budapest.

Dr. Hevesi Ferenc.

Temetési ima.

(Klein Ábrahám Albertné, született Grünbaum Mina, dr. Goldberger Izidorné anyja koporsója mellett 1938. április 12-én.)

אלהינו אלהים אחדים Az egyetlen, jó Isten nevében, a kihez imádságos lelked oly búzgóan tudott felemelkedni, fohászokodom én is, a mint áthallatszott szobádból hozzám: jobboldon kísérjen az angyalok közül Micháel, balról Gabriel, előtted járjon Uriel és mögötted Rafáel. Vezessenek Téged, Te utószülött, hetvennyolc éves árvaság után sohasem látott apádhoz, és karodon elhúnyt, ébren és lázálmaidban hozzá vágyódó anyádhoz a jámbor lelkedet megillető örök üdvösséghez, Téged, szeretetben második Anyám. Zaklatott éjszakák nyugtalanságai után a sohasem muló nyugalom pihenője legyen osztályrészed rajongóan szerető nevedet áhítattal említő, egyetlen leányod, félszázadon túl küzdelmekben társadnak, férjednek, kézcsókoló, hűséges fiadnak, menyeidnek, agg fivérednek búzgó imádságai szerint, Te jó, Te »Édes«. מננינו שישים Mennyei Atyánk, engedd őt jóságát megillető helyre a Te számolyodhoz, hogy imádkozzék valamennyiünkért és adjál neki örök nyugalmat osztályrészü. Amen.

Tata.

Dr. Goldberger Izidor.

GYAKORLATI LELKÉSZKEDÉS

Gyakorlati esetek.

31. A zsidó hitre áttérők befogadásánál nemcsak a *din*, hanem az országos törvény szabályait is pontosan meg kell tartanunk. Csakis oly egyént fogadhatunk be a zsidó vallás kötelékébe, aki az 1868. évi LIII. törvénycikk előírása szerint »saját egyházközségének lelkésze előtt« jelentette eddigi vallásából való kilépését. Egy rk. hitű magyar honos férfiúnak és ref. hitű magyar honos nőnek törvényes házasságából külföldön, ahol a születési okmányokba nem írják be a vallást, fia született. Ezzel a fiú a honi törvények értelmében atyja vallásába, vagyis a rk. vallásba tartozik. Ennek ellenére születése után őt a ref. lelkész keresztelte meg, amiről bizonyítványt is kapott. A fiú, akinek születési okmánya nem tünteti fel vallási hovátartozását, abban a tudatban nőtt fel, hogy ő törvényesen ref. vallású és ref. vallású nevelésben részesült is. Hazatérve Magyarországra, itt át akar térni a zsidó

vallásra. Miután magát ref. hitűnek tudta, a ref. lelkésznél be is jelentette a ref. egyházból való kilépését és ennek alapján kérte a rabbiságtól a zsidó vallásba való befogadását. Mivel okmányaiból kitűnik, hogy ő a hazai törvények szerint nem a ref., hanem a rk. vallás kötelékébe tartozik, a ref. egyházból való kilépése alapján nem fogadható be a zsidó vallás kötelékébe. Lakóhelye rk. lelkésznél kell szabályszerűen bejelentenie a rk. egyházból való kilépését és csak ennek megtörténte után fogadható be a zsidó vallásba.

32. Egy zsidó vallásban született, utóbb a ker. hitre tért egyén *halálos ágyán* (in articulo mortis) kijelentette környezetének, hogy megbánta kitérését, vissza akar térni a zsidó hitre és kérte, hogy elhalálása esetén a zsidó temetőbe temessék őt. Rendes körülmények között a visszatérni szándékozót utasítjuk, hogy a szabályos formák betartása mellett lépjen ki előbb a ker. vallásból és csak azután fogadjuk őt vissza a zsidó vallásba. Miután azonban jelen esetben — haldoklóról lévén szó — sürgősen kell intézkedni, nyomban megjelenünk a betegnél és miután ez előttünk is megismételte bűnbánását és visszatérési szándékát: elmondjuk vele a semá jiszroél-t, visszafogadjuk és megáldjuk őt néhány biztató szó kíséretében. Ezen visszafogadásnak azonban egyelőre csak pro foro interno van érvényessége. Utasítjuk a beteg hozzátartozóit, hogy az orvosi bizonyítvánnyal igazoltan súlyos betegnek lakóhelye szerint illetékes ker. lelkésztől kérjenek beleegyezést ahhoz, hogy a beteg elhalálása esetén a zsidó temetőbe legyen temethető. Miután a köztörvény haldoklónál sem ismer kivételes eljárást, illetőleg a beteg is köteles volna két ízben két tanuval az illetékes lelkész előtt megjelenni és kilépését nála személyesen bejelenteni: a zsidó temetőbe való eltemetés lehetősége az illető lelkésztől függ. Amennyiben beleegyezését megtagadná, úgy a már megtörtént visszafogadás köztörvényileg nem lép érvénybe és a haldokló, illetőleg közben elhalt egyén nem temethető a zsidó temetőbe. Ha azonban a ker. lelkész akár írásban, akár két tanu előtt élő szóval beleegyezését adja a zsidó temetőbe való temetéshez — ez utóbbi esetben a tanuk erről jegyzőkönyvet vesznek fel és azt a rabbinak átadják — úgy a már megtörtént visszafogadás köztörvényileg is érvényessé válik, visszatérési jegyzőkönyvbe vesszük és róla bizonyítványt állítunk ki. Ezen visszafogadási bizonyítványunk alapján a szóbanforgó egyén a zsidó temetőbe temethető. Amennyiben a beteg visszafogadása után felgyógyulna, utasítjuk őt, hogy utólag tegyen eleget a köztörvény előírásának és személyesen jelentkezék kétszeri kilépési bejelentésre a lakóhelye szerint illetékes ker. lelkésznél.

33. Egy zsidó férfiú és rk. nő vegyes házasságából fiúgyermek született, aki köztörvény szerint atyja vallása folytán ugyancsak zsidó vallású. Utóbb megállapítást nyert, hogy a férfiúnak külön élő felesége van, ellene a válási eljárást folyamatba is tette, a törvényszék azonban még nem bontotta fel jogerős ítélettel ezen első házasságot. Ennek következtében az illetékes hatóság megsemmisítette a második házasságot, de az abból született fiúgyermeket nem minősítette törvénytelen származásúnak. Így a fiú, mint zsidó atyának törvényes fia, továbbra is zsidó vallású marad. Amennyiben a hatóság őt törvénytelen származásúnak minősítette volna, úgy vallását rk.-ra igazították volna ki, mert a házasságon kívül született mindkét nembeli gyermek anyja vallását követi.

Budapest.

Dr. Groszmann Zsigmond.

Isszur v'hetter.

Van-e jogosultsága a konzervatív zsidó felekezeti sajtó eljárásának, hogy Isten nevét nem írja, nem nyomatja le?

Nincs semmi jogosultsága! Már a Sach Jore Dea 179, 11-ben azt olvassuk: כולל אפילו אזכרות איני שם כלל Köznyelven leírott Istennév nem méltatlanság. Még világosabban fejti ki ebbeli nézetét Akiba Éger: Sém b'losaun chaul énau Sém u' muttor l'mocháka. L. Tesub'. Akiba Éger Szefer I. Poszkim 25. a 18-ik lapon. — Ugyanígy Ritba és Ran. Hasonlóképen Tasbec I., 2. האזכרות מתורגמות מותר למחקן — V. ö. Rasban, Tesub'. 101.

Délutáni muszaf ima.

Bár a muszaf ima ideje כל היום egész nap, mégis a Sulchan Aruch *mulasztásnak* nevezi a szombat déli 12 óra után imádkozó imádságát; — יצא ידיי חיבתו

Diákok, kik egész délelőtt iskolában vannak, a mi általánosan követett rendszerünk szerint a szombat délutáni minchánál jönnek templomba; legtöbbje élete 18 éves koráig. Talán: bár-micvója szombatjától eltekintve, úgyszólván nem is lát szombati muszaf imát, — pedig ez a hét legünnepélyesebb istentisztelete. Berlinben Hildesheimer Izrael z. c. I. úgy intézkedett: קורין אחי הצהרים כל הסדרה בעד הנערים וקורין ז' גברא ואומרין ההפסורה עם הברכות ואח"כ מהפסללין מיספ ואח"כ מנהר עם ג' גברא ואף שיש לפקפק על זה כבר הורה זקן (M'lam. l'hauil.)

Információim szerint a pesti rabbinátnak is van ilyen felfogású régebbi döntése.

Különleges chalica esetek.

Két fivér közül az egyik évekkel ezelőtt kitért. A család nem érintkezett vele. Midőn a második fivér megnősült s rituális házasságot kötött, elhallgatta, hogy van neki (kitért) fivére. Utóbb a férj meghal s az özvegy másodsor férjhez megy. Az esküvő után kiderül, hogy a családdal meghasonlott fivér megtér, újból zsidó lesz. — (Mehari Münz 2. §. szerint) *nem* kell a chalica szertartás. Némelyek szükségesnek látják. *Az bizonyos, hogy a már előbb megkötött házasság érvényes.* (L. S. A. E. H. 157. 4. Hagó.)

Két fivér közül az egyik kilép a zsidóságból s külföldön tartózkodik. A másik gyermektelenül elhal s özvegye újra férjhez kíván menni. Miután kettős akadály van a chalicának: 1. a jóvóm m'summod, 2. az asszony nem mehet utána, másrésztől valóságos »Iggun« helyzet áll elő R'dach (R. Dávid Korfu) 9. §. chalica nélküli chuppót lát helyesnek: דלכיע בימים משומד שאינו בעירה ונח היא אנה יכולה לילך בעירו דאזכא תרתי השמר והעיגן... לפוטרה נלא חליצה (L. S. A. E. H. 157, 4, 3. Baer Heteb.)

Budapest.

Dr. Kálmán Ödön.

VALLÁSOS NEVELÉS

Életbelépett az izraelita vallásoktatás egyetemes tanterve.

I.

Az izraelita vallásoktatásnak hosszú idő óta megvannak a *tantervei*, de egészen mostanáig nem volt meg a *tanterve*. Egyes hitközségek és községkerületek készítettek tanterveket, tananyagbeosztásokat, tanmeneteket a maguk számára, egyesületek és egyesek alkottak javaslatokat az egyetemesség szándékával is, de olyan tanterv, amely a valóságban egyetemesen kötelező és érvényesülő lett volna, mindmáig hiányzott. Hogy ez mennyire volt baj, a felől megoszlottak a vélemények. Voltak pedagógusaink, akik teljes megértéssel tekintették az egymástól különböző elgondolásokat és a *minhág hámdinóh* őszidó tiszteletével ismerték el egy-egy az övéktől eltérő eljárás előnyeit. Mások azonban mégis föltétlenül szükségesnek tartották egy egyetemes tantervet. Azt akarták, hogy egyrészt a diák, ha egyik iskolából a másikba kerül, ugyanannak a munkának folytatója maradjon, másrészt a tanár, ha önmaga nem tud megfelelő tantervet összeállítani (amitől még tanítani tudhat), a hivatalos tantervben útmutatást és támaszt találjon. És mindenek előtt azt akarták: kerüljön ki a középiskolából egy hasonló szellemben gondolkodó, hasonló lelkiségben élő, hasonló vallásos műveltséggel rendelkező zsidó ifjúság és jöjjön létre, aminek szükségét mindnyájan átérezzük, a műlikus, református, evangélikus és *izraelita hit- és erkölcsstan tantervét* is.

Ma az egységes tanterv kérdése megoldódott. Gróf *Teleki Pál* m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1938. évi május hó 25-én kelt 109.646/1938. IX. sz. rendeletével kiadta és életbeléptette az 1934. XI. t.-c. alapján készített gimnáziumi és leánygimnáziumi tantervet, mellékelve hozzá a katólikus, református, evangélikus és *izraelita hit- és erkölcsstan tantervét* is.

A középiskolai nevelés — a rendelet szavával és szellemével — »a *valóságosságon épül fel*«. A középiskola nevelő feladata mellett és vele szerves kapcsolatban az európai műveltség színvonalán álló, de a leghatározottabban nemzeti irányú műveltséget ad: az államnak »*etikus világnézetű polgárokat*« nevel. (3.) Az óraterv mind a gimnáziumban, mind a leánygimnáziumban a hit- és erkölcsstan tanítására *osztályonként heti 2 órát, összesen heti 16 órát* állapít meg. (10, 11.) A tantervben kiemelkedő és döntő jelentőségénél fogva a felsorolás első helyén áll a hit- és erkölcsstan (12.) »Az illetékes egyházi hatóságtól megállapított tantervek« azonban — a dolog természeténél fogva — külön mellékletben található, »A magyarországi izraelita vallásoktatás egyetemes tanterve« a 119—131. lapokon. Minthogy felekezetünknek kérdéses lehet, melyik az illetékes egyházi hatóság (a katolikusoknál például a magyar püspöki kar), megemlítjük, hogy értesülésünk szerint a minisztérium ebben az ügyben az Országos Irodához fordult, ennek felkérésére pedig a tantervet a pesti izr. hitközség szakbizottsága állapította meg.

Minthogy az 1938/39. tanév kezdete közeledik és a hitoktatást — amennyire a lehetőségek engedik — most már e szerint az új tanterv szerint kell végeznünk, *ez alkalommal*, a gyakorlat sürgető követelésének megfelelően, főleg tartalmi ismertetésre szorítkozunk. Legközelebbi feladatunk azután már többirányú összefüggések kimutatása és módszeres kérdések megvitatása lesz.

Iskolai vallásoktatásunk általános célja: lelkes és tudatos híveket nevelni felekezetünknek és hasznos, munkás, hű fiakat hazánknak. Feladatköre tehát alaposan és részletesen ismertetni a) vallásunk eszméit, törvényeit és intézményeit, b) a zsidóság történetét, c) a hagyományos istentiszteletet. Ez ismeretek révén irányítólag kívánunk hatni ifjúságunk valláserkölcsei nevelésére, hogy a vallás növendékeink számára forrása legyen az igaz istenismeretnek és emberszeretetnek, a nemes gondolkodásnak és cselekvésnek, az istenfélő, erkölcsös életmódnak. A vallásoktatásnak kiegészítő gyakorlati intézménye az ifjúsági istentisztelet. Kiváló súlyt kell ezért vetnünk az ifjúsági istentiszteletre, hogy az bensőséges, maradandó hatású lelki épülést nyújtson az ifjúságnak.

A középiskolák vallásoktatásának tantárgyai:

A) *A Szentírás.* Az I—IV. osztályok tananyaga a Tóra (I. oszt.: Tóra I—II. könyvéből, II. oszt.: Tóra II—III. könyvéből, III. oszt.: Tóra IV—V. könyvéből, IV. oszt.: Tóra V. könyvéből való szemelvények), ezenkívül a III. és IV. osztályban a Példabeszédek*; az V. osztályban a Zsoltérok (1., 15., 23., 42., 91., 121., 130., 137.); a VI. és VII. osztályban a Próféták könyvei (VI. oszt.: Ámoszból, Hoseából, Michából, Jesajából, VII. oszt.: Jeremiából, Ezekielből, Jesaja második részéből szemelvények), ezenkívül a VII. osztályban, a bibliai tanulmányok utolsó évében a Szentírás tartalmának magasabb szemléleti fokon való ismertetése; végül a VIII. osztályban a rendszeres vallás-tanhoz fűződő s ennek tételeit igazoló Szentírásból és hagyományos iratokból (Atyák mondásai) merített idézetek. Minden osztályban magyar nyelvű bibliaolvasás.

B) *Bibliai történet.* Az első osztályban a világ teremtésétől Mózes haláláig. A második osztályban a honfoglalástól Jeruzsálem pusztulásáig.

C) *A zsidók története.* Tananyaga az alsóbb osztályok bibliai történetéhez csatlakozva a III. osztályban a zsidó állami élet végleges megszűntéig, a IV. osztályban a Talmud korától napjainkig terjed, végül az V. és VI. osztályban az utóbb jelzett igen röviden vázolt korszakot bővebben feldolgozva ismétli.

D) *Liturgia.* Vallási gyakorlatunk, szertartásaink és héber imádságkönyvünk tüzetes ismertetése, az utóbbival kapcsolatban a fontosabb imádságok fordítása. (I. oszt.: a péntekesti és szombati ifjúsági istentisztelet imáinak begyakorlása, a samá első szakaszának, a tefilla első négy szakaszának, az étkezés utáni ima első szakaszának és a lefekvés előtti ima első szakaszának fordítása. II. oszt.: ünnepi imák olvastatása, a péntekesti ima részleteinek fordítása. III. oszt.: ünnepi imák olvastatása és fordítása. IV. oszt.: a hallél és a hétköznapi imák begyakorlása, az újévi és engesztelő imák részleteinek fordítása. V—VIII. oszt.: az imakönyv rendszeres ismétlése.)

E) *Rendszeres vallás- és erkölcsstan,* mint vallásoktatásunk összefoglalása és betetőzése a VIII. osztályban. »Rendszeres összefoglalásban kell ismertetni a zsidó vallás eszméit és intézményeit, hogy az ifjúság alaposan ismerje a zsidó vallás lényegét és jelentőségét, át legyen hatva a vallás hasznos és üdvös voltától és a zsidóságnak, mint 'a vallás népének' hivatásától.«

A középiskolák felső osztályainak tanterve egyúttal a kereskedelmi, ipari és szakiskolákra is érvényes.

A miniszter rendeletében különös súlyt vet arra, hogy a Tantervben és Utasításban kifejezésre jutó szellem a gimnáziumi tanítást és nevelést teljes

* Itt némi zavar van: a részletezés csak a III. oszt.-ban mutat Példabeszéd-szemelvényeket.

mértékben áthassa. A tantárgykapcsolást az eredményes tanítás és nevelés legfőbb előfeltételének mondja, ezért elvárja, hogy a tanárok és tanári testületek valamennyi tantárgy tantervét és utasításait gondosan áttanulmányozzák és megbeszéljék. Már most jelzünk ezzel kapcsolatban néhány olyan kérdést, amellyel legközelebb kívánunk foglalkozni: hogyan kell gondolnunk arra, mit hall a gyermek más órákon (pl. történelem-órán) történetünkről, vallásunkról; hogyan kell a tantárgykapcsolást *hit- és erkölcsstanunk tantárgyain belül is* megeremtenünk; hogyan kell és hogyan lehet a történet-tanítás módszeres elveit és eljárásait a zsidó történet tanításában, a nyelvtanításait a héber tanításában, az olvasmánytárgyalásait a biblia olvastatásában stb. érvényesítenünk.

Budapest.

Dr. Vidor Pál.

Beszámoló az ifjúsági vallásos körökről.

A mai körülmények között rendkívül fontos a vallásos meggyőződés erősítése és a hitélet ápolása. Különösen fontos a tanulóifjúságnál, amelynek lelke a legfogékonyabb és amelynek helyes irányu nevelése, zsidó hitében való megerősítése nemcsak az ő saját, hanem a zsidóság egyetemének, jövőjének szempontjából is a legfontosabb. Ez a szempont vezetett bennünket akkor, amikor az Orsz. Izr. Iroda útján *felterjesztést* intéztünk a *M. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Urhoz*, melyben annak tudomásul vételét kértük, hogy *a hitközségünk területén működő középfoku iskolákban vallásos köröket létesítünk* az izr. vallásu tanulók hitbeli életének megerősítésére. A minisztérium tudomásul vette a körök létesítését és a körök ügyrendjét fel is terjesztettük.

A vallásos körök megalapítását egyebek között szükségessé tette az a körülmény is, hogy a heti 2 óra vallásoktatás, mely önmagában véve sem volt elég, heti 1½ órára csökkent a polg. és középiskolákban. Ez a heti 90 perc tulajdonképpen a sok iskolai szünet miatt csak heti 60 percet jelent. Heti 60 perc alatt bibliát, imakönyvet, zsidó történelmet úgy tanítani, hogy teljesen eredményes legyen tanításunk, lehetetlen.

Az ifjúsági vallásos körök hivatása ezek pótlása lesz. Általuk reméljük elérni a vallásos nevelés teljességét,

egy olyan vallásos lelki megalapozottság és hitbeli felkészültség nyújtását, amely alkalmas legyen arra, hogy az ifjúságból a felnőttek közössége részére erkölcsileg és anyagiilag áldozatkész híveket neveljünk.

Ezt a célt azonban csak akkor érjük el, ha megfelelünk azokra a sorsproblémákra, melyek az átlag diák lelkében felmerülnek és amelyeknek semmilyen, vagy helytelen megoldása közömbössé, vagy ellenségessé teszi a zsidósággal, tehát végeredményben önmagával szemben.

Ezek a problémák: 1. Az általános emberi vallásosság. 2. A zsidó vallás-hagyomány. 3. A kereszténység és zsidóság most divatos szembeállítás.

Ami az ifjúságnál a legfontosabb: az önképzés útján akarjuk rávezetni a vallás-erkölcs igazságaira és szépségeire. Azt akarjuk, hogy megismerje erejét, annak történelmi hivatását, emberformáló értékeit, költői szépségét, gyönyörű multunkat, amely el nem tagadható értékekkel táplálta az általános emberi kultúrát; mártíromságainkat, amelyből újra meg újra megerősödött ujuultunk meg, hagyományainkat, amelyek az emberiség legszebb értékeit őrzik; nagyjainkat, akiknek élete és példája meggyőzheti őket a zsidó élet emelkedett színvonaláról. Mindez alkalmas lesz, hogy a mai élet és az elkövetkező idők küzdelmeiben ne terhet, ne üldözésre alkalmas bűnbakot lássanak vallásunk-

ban, amelytől az első lehető alkalommal meg kell szabadulni, hanem olyan életformát, amely nélkül el sem tudják képzelni az életet, amely erőt és vigasztalást, sőt reményt és fejlődési lehetőséget nyújt számunkra. Vallásos meggyőződésükben megerősödve, történelmünket, kultúránkat megismerve, tudásban fölkészülve, egy emelkedett szellemiség birtokában nem kell majd féltenuk őket később, ha az életbe kikerülnek, nem kell attól tartanunk, hogy nagy tradíciónak nem lesznek méltó őrzői. Együttal hisszük, hogy így tudnak majd értékesen bekapcsolódni az országépítő munkába, ledönteni azt a mesterségesen támasztott válaszfalat, amelyet mostanában a magyarság és a zsidóság közé akarnak állítani és így tudják majd eredményesen tovább folytatni a magyar zsidóság nagyjainak korszakalkotó és nemzetépítő munkásságát.

A vallásos körök tehát a már régóta fennálló liturgiai órák mellett kiegészítői a vallástani órának. A vallásos körök az ügy szolgálatába állítják azt a nagyon komoly energia mennyiséget, mint: a diák szereplési vágyát, erős hajlamát az egyesületi élet iránt.

Előadások, felolvasások, könyvek megbeszélése, szavatok, ének és zeneszámok szerepelnek a vallásos körök műsorán. Minden ilyen kör mellett ifjúsági könyvtárt szervezünk.

Ma már 12 iskolában működnek vallásos körök és a jövő iskolaévtől kezdve előre láthatólag minden közép-fokú iskolában fognak működni.

Vallásos köreink tervezetét, munkaprogramját kívánságra elküldtük vidéki hitközségeknek is, hogy ország-szerte egységesen alakuljon meg e köröknek működése.

Budapest. *Dr. Braun Salamon.*

A leányavatás előkészítő tanfolyamáról.

A leányavatás templomi ünnepségének csak az előtte megtartott alapos előkészítő tanfolyam adja meg az értelmét. A tanfolyam célja, hogy megmagyarázza a tanulóknak, mit jelent zsidónak lenni, mit jelent részükre a vallási nagykorúság.

Leglényegesebb itt, úgyszintén a bar-micvoknál is, hogy megértessük a növendékekkel, mi történik velük az avatás percében.

A vallási nagykorúság által belépünk Isten szent népének, Izraelnek nagykorú — tehát — felelős csoportjába. Az avatás, vagy a barmicvoh napjáig is zsidó a gyermek, de most megújítja az ősi, az ábrahámi szövetséget. Ne csak külsőleg, hanem lényegileg is történjék velük valami e napon. Itt is, mint minden zsidó nevelésnél egyik alap az Izrael-gondolat: Isten vár bennünket! A zsidóság vár tőlem valamit! Már a gyermek is tehet valamit Isten országáért. A gyermek most Isten harcosa lesz. Természe-

tesen nem ennyire elvontan, de meg lehet értetni velük, milyen egyedülálló, nagy dolog történik most velük, életükkel.

A tanfolyam metodikája.

16—20 óra elegendő. Az első alkalommal bejelentem, hogy ez nem iskola, felelés nincs. Nagyobb részben beszélgető, kérdve-kifejtő módszerrel előadom a közlendőket. Lehetőleg minden téma előtt egy legendát, történetet mondok el. Ehhez fűzöm az elvont magyarázatokat. A hallottakat ott-hon jegyzik le. Az órán csak egy-két vezérszót minden témából. A tanfolyam elején pályázatot hirdetek a legszebb naplóra. Minden megbeszélte téma után megkérdem, ki vállalja, hogy ezt részletesen, szépen kidolgozza? Naplót mindenki készít, de minden óra anyagát 2—3 tanulóknak kiosztom, akik a mesét, vagy komoly kérdést leírják, és a következő óra elején felolvassák. De bárki is jelentkezhetik az óra előtt,

hogy írt valamit, szeretné felolvasni. Minden óra végén legalább 10 percig bárki bármit kérdezhet. Ha a hangulat megfelelő, nagyon sok kérdés kerülhet elő: törvények értelmé, isteni igazság, antiszemitizmus.

Irányelvek. A valóságból indulunk ki. Ha a szombatról van szó, nyíltan megmondom, hogy ismerem helyzetüket, de volna e lehetőség, hogy ily körülmények között is megmutassák, hogy valamivel megmutassák, hogy ők zsidók. (»A rabbi tekintse magát propagátornak, hittérítőnek a zsidók között«). A súlypontot a péntek estére helyezzük. A szombat a zsidó léleknek a kultúra, a hit és a biblia napja. Hol tudod megmutatni, hogy zsidó vagy.

Vallomások, ígéreték. Az avatás előtt néhány nappal aláírás nélküli dolgozatot írtak. Címe: Miben tudom megmutatni, hogy Izraelhez, Isten népéhez tartozom? A névtelen válaszok őszinték voltak; komoly gondolkodásra késztet néhány mondatuk.

A tanítás anyaga: I. Bevezető beszélgetések a zsidóság jelvényeiről, szimbólumairól. II. A tízparancsolat megbeszélése.

1. *Kötéltábla.* Története: Aranyborjú, csatákba viszik. A zsidóknak a jeruzsálemi Even-setija a világ közepe. Imáinkat arra fordulva mondjuk. 586-ban elvesztették. (Jóma 21, 52, 54.) Egy pap keresi és meghal. (Makk. II. 2, 4. szerint Jeremiás rejtette el.) Még sok érdekes felfedezés lehet Jeruzsálemben. 2. *Mezuza.* Onkelosz zsidó vallásra tér. A császár csapatot küld érte. Beszél nekik a Bibliáról, megtérnek. Következők ismét megtérnek. Továbbiaknak nem szabad vele beszélniök. Elindulnak Onkelosz megérinti a mezuzát és mosolyog. »Mit nevétsz?« »Nem félek«. Másutt a szolgák őrzik a királyt, nálunk az Isten, a hűség őrzi szolgáit. (Avoda Z. 10.). Ne szégyeljük zsidó voltunkat. (Hasonló Artevenről Br. Rabba 35.) 3. *Ünnepi gyertyák.* Az elvarázsolt királyfi. Hogyan gyűjti a szegény zsidó a filléreket, hogy szombaton szabad-

nak érezhesse magát. Legenda Bialik Anyám c. verséből. Szegény asszonynak pár fillére van. Gondolkodik gyertyát vagy kenyeret vegyen? Gyertyát vesz. Midőn meggyújtja sírni kezd, e könnyek eloltják a gyertyákat. »Hát már áldozatom sem kell Istennek?« Ujabb forró könnycsepp meggyújtja a gyertyákat. — Ahol az anya bármilyen okból nem gyűjtja meg a gyertyákat, gyűjtsák meg a gyerekek. 4. *Menóra.* Az örök lámpás, S. Zweig regényének tartalma. Palesztinában minden városban chanukkakor nagy villany menórák égnek. (Jeruzsálemben a Becalél-múzeumon, Tel-Avivban, a falvakban, a víztornyokon stb.)

Barmicva tanfolyamon sorra kerülhet még a zsidó zászló, talisz, tefillin.

Beszélgetések a Tízparancsolatról. Valaki előbb elmondja a parancsolatot magyarul.

1. parancsolat. A midrás elbeszélése, hogyan ismeri meg Ábrahám Istent. Kell lenni valakinek, aki mozgatja a világot. — Másik midrás: (kis változással) Ábrahám meglát egy világító tornyot, embert nem lát. »Van fenn valaki«, »van ennek gazdája«. »Hát lehet torony, világító szerkezet hozzáértő mester nélkül«, hangzik a válasz. (Ber. Rabba 39.) Célszerűség a világban, szerves életben. — De Izrael a saját történetéből is megismerheti Istent. Izrael fennmaradásának titka. Midrások az olajról. A nyomás hatása. Nem keveredik más folyadékkal. Isten szövetséges népe, ha akar, sem tud asszimilálódni.

2. parancsolat. Ábrahám Terach házában. Mirjam, bat Nachum és hét gyermeke. Miért tiltja el a zsidóság a képek, szobrok, emberek imádatát. A Sema Jiszroél népe. Martirium. — Izrael a szeretet vallása. Midrás a bünösről, aki felkeresi a bölcseséget, prófétát, tórát, végül az Istent.

3. parancsolat. Bar Telanijon hamis esküje. A botba belehelyezett pénz. (Vajikra Rabba 1.) Eliezer ben Je-

huda története. Oroszországból Palesztinába jut. Senki sem akar héberül beszélni. A propaganda eredménytelen. Ben Jehuda megfogadja, hogy családjával, barátaival csak héberül beszél. Évszázadok után az ő gyermeke az első héber anyanyelvű.

4. parancsolat. Mózes a Fáraó udvarában elrendelteti, hogy a zsidók szombatot tarthassanak. Régi feljegyzéseiket olvasták. Legenda a jó és rossz angyalról. — A szombat mint a lelki megújulás napja. A hit, a könyv napja. Őszinte beszélgetés, mit tehetünk a szombatért. Ezzel a parancsollal vagy esetleg többivel kapcsolatban is felhívom a gyermekeket, hogy próbáljanak valamit elhatározni, bármilyen csekély dolgot. A véghezvitt jó cselekedet örömet jelent és a legjobb nevelő erő.

5. parancsolat. Józua ben Elem megtudja Elijáhutól, hogy túlvilági társa egy Nannasz nevű mészáros lesz Kitur faluból. Utána jár: Nannasz a szülei iránt való tisztelettel érdemelte ki. — Damanak drágaköve van Askalomban. De apja rajta alszik. Dama nem akar keresni ezen. (Kiddusin 31.. Gyakorlati ígéret az avatás előtt.)

6. parancsolat. Hangsúly ne annyira a tilalmon, mint a gyakorlati segítség lehetőségein legyen. Megpróbálhatjuk a cserkészies jótett — gyűjtést. — Isten egy embert teremtett, hogy senki ne lehessen előkelőbb. — Gimsói Nachum étellel, itallal megvakodva megy. Nem segít valakin, az meghal. Nachumot súlyos szenvedések érik. (Taanit 21.) Akiba meglátogatja egyik beteg tanítványát, kisöpri a szobát, megmenti a beteget. (Nédarim 40.) Mindig aktuális diákok között a »belső vérontás«, a csúfolódás és gúny.

7. parancsolat. A Babilóniából Európába utazó tudósok között van a hajón Mózes b. Chanoch. Vele megy felesége is. Ibn Rumachis, kalóz elrabolja őket. A kalóz az asszonyt férje elhagyására akarja csábítani.

Ez a tengerbe veti magát. A Chmelnicky lázadás idejében egy kozák elrabol egy zsidó leányt. A leány elhiteti, hogy fegyver őt nem ölheti meg. Kipróbáltatja ezt. Agyonlöveti magát. Ezzel kapcsolatban beszélhetünk a csúf, durva beszédmódról, amely néha mint ragályos betegség terjed a diákok között.

8. parancsolat. Simon ben Setach szamarat veszi; gyöngyöt találnak a nyeregben. Vita: kié a gyöngy? A mester visszaküldi. A pogány szól: Áldott legyen az örökkévaló, Simon ben Setach Istene. (Devarim Rabba 3.) Itt beszélhetünk a kiddus hásémről is. A zsidó jótékonyság alapja: az élet, a föld Istené! Törvények a szolgáról, a földről.

9. parancsolat. Az igazság, »emeth« héber mássalhangzóinak két lába van, erősen áll. Hazugság, »seker« betűinek csak egy lába van, könnyen eldől. Az »emeth« szó betűi a legtávolabbi esnek egymástól, a betűk sorrendjében a »seker« szóé egymás mellett vannak. Az igazságot nehéz kimondani, a hazugság mindig kéznél van. (Sabbat 104.) Tolvaj, bűnös ifjú nem tud kigyógyulni hibáiból. Simon ben Setach azt tanácsolja neki, hogy ne hazudjék soha. Megigéri. Miután bűneit csak hazugsággal tudja leplezni, leszokik azokról. — Beszélgetés a hazudozó diáktípusról.

10. parancsolat. A vágy, másénak megkívánása, az irigység a bűn kezdete. A bűn kezdetben olyan, mint a pókháló, később, mint a hajókötel. Achab, és Isebel bűne. Dávid bűne Urijával szemben a bűnös vágy következménye. A midrás másik hasonlata: a bűn mint jött-ment, mint a vándor, mint állandó társ.

Összefoglalás.

A bármicvóknak és leányavatásnak csak akkor lehet értelme, ha előkészíttem a növendékeket arra, hogy az részére vallási tényé válják. Az avatásnak középpontjában tehát a szövetség, vagy küldetés gondolata áll.

A szövetség hordozója Izrael. A zsidó nép részünkre teológiai fogalom, valási feladat. Ha nem sikerül a zsidóságot a gyermek személyes ügyévé tenni, ha tehát ő nem azonosul vele

akarásban, szeretetben, akkor bármennyit tudjanak is a növendékek, a munka eredménytelen.

Győr.

Dr. Róth Emil.

K Ö N Y V S Z E M L E

A zsiáó cserkész első próbája.

(Dr. Vidor Pál zsidó cserkész-könyve. Kapható: Gondos Sándor könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 53. Ára 1 pengő.)

A zsidó cserkészcsapatok régen várták ezt a könyvet. A Cserkészszövetség kitűnő Cserkészkönyvében a katolikus és a protestáns cserkész valási tudnivalói is megvannak egy csomó könyvcímmel, a vallásos olvasnivalók jegyzékével együtt. Szegényes ifjúsági irodalmunkban Vidor új könyve nem csupán a cserkész-könyv megfelelő részét, hanem a vallásos olvasnivalókat is pótolja az ifjúsági biblia mellett. A könyv a vallásos alapismereteket tartalmazza, magyar megfelelője a »*Wie hört man auf ein Am Hoorez zu sein*«-féle műveknek. Nem csupán cserkészek olvashatják haszonnal, bár *micvók* számára például igen alkalmas a vallás lényeges tanításai és legfontosabb tudnivalói megismerésére.

A két íves könyvecske lendületes és mégis a fiú nyelvén írt bevezetés után öt fejezetre oszlik: a tíz ige, a hitvallomás, a tóra elbeszélései, az imakönyv (hétköznapi, szombat, ünnep, alkalmi imádságok) és az ünnepek (szombat, a három zarándok-ünnep, a bűnbánat ünnepei, történelmi öröm- és gyásznapiak; chámisóh ószor bisvát és lág boamer; a zsinagógai naptár). Világos, kellemes nyelv, a lényeges, tanító részek és a hangulatos magyarázatok váltakozása, a fiúhoz szóló közvetlenség, a cserkészpedagógia nagyszerű eredményeinek tudatos felhasználása a tárgyalás módszerében, — mindez igen hasz-

nálhatóvá teszi a könyvet. Különösen kiemelem ebből a szempontból az imakönyvről szóló fejezetet, mert itt volt a szerző feladata a legnehezebb: az imakönyv eszméit, a liturgiai rendet és az imakönyv használatát kellett itt a fiú számára megismerhetővé, elérhetővé tenni. A feladat megoldása — azt hiszem — sikerült.

»A zsidó cserkész első próbája« a magyar zsidó cserkészirodalomnak is első próbája. A jól megállott első próba után várjuk a további jó munkát.

Dr. Benoschofsky Imre.

*

Elias Bickermann:

Der Gott der Makkabäer.

Berlin, 1937. Schocken-Verlag-Jüdischer Buchverlag.

A Makkabeus fölkelés történelmi szemlélete a századokon át az illető kor politikai hitvallása szerint változott. A mi hagyományos megítélésünk szerint Antiochus Epiphanes kegyetlen lelki zsarnok volt, aki ellen a felkelés a hősiesség dicsőszóval ékeskedhet. A reformáció is erre alapította a vallásszabadságharc védelmét. Viszont az állambölcselek, mint Hugo Grotius, Voltaire rebeliseket látnak a fölkelő Makkabeusokban, míg a történészek: Niebuhr, Renan és Mommsen, mint a »gleichschaltolás«-ra emlékeztető, lelketlen nivelláló eljárást ítélik el a király kísérletét. Legujabban azonban ezt az abszolutizmust nem is vallási, hanem nacionalisztikus vonalvezetésnek ismerik fel és a nagy nemzeti egység szolgálatában jogosultnak tartják,

hisz ennek nevében hívta fel Momm-
sen is egyik iratában a zsidóságot,
hogy adja fel már valahára nemzeti
önállásának érzetét. Szerző a forrá-
sok beható tanulmányozása alapján
kimutathatni véli, hogy Antiochus
ilyen szándékát semelyik más tarto-
mánya népével szemben nem nyilván-
totta. Minden történetíró a saját
korabeli törekvéseket vetítette a múlt
vászniára, modernizált.

Szerző szerint elég kiméletesen bánt
Antiochus a zsidósággal, fenntartotta
a III. Antiochus részéről nyújtott
privilegiumot, mely vallási autonó-
miát biztosított minden alattvalója
számára, a maga részéről is olajjal
és lisztadománnyal járult a jeruzsá-
lemi templom áldozatához, meghagyta,
tehát Jeruzsálemet szentvárosnak. És
ha görög kultusz számára akarta
volna a templomot berendezni, az
uralkodó szokás szerint át kellett
volna építenie. A veszély azonban
abban rejlett, hogy a főpap uralma
alatt álló város, illetve tartomány a
pogány király szeszélyének volt ki-
szolgáltatva. Ez a billenékeny auto-
nómia is tarthatta volna magát, ha
a főpapság csakugyan zsidó vallásos
szellemben uralkodott volna. Amde
Jásontól fogva már maga a főpapság
világiasodott el és kért engedélyt
gymnasion, sporttelep felállítására, a
tóra uralmát tehát ő maga fölcse-
relte egy pogány divat uralmával,
mely voltaképp Herakles-kultusz bé-
lyegét viselte magán.

Nem is konzervatív zsidó és hel-
lenista újpárt közötti villongás rej-
lik a felkelés mögött, hanem a Jason
és Menelaos főpap pártjai közötti, a
király azonban felkelést látott ab-
ban, hogy az ő általa kinevezett fő-
pap uralma ellen mozgalmat szítot-
tak. Ez okból Jeruzsálem védőfalát
leromboltatta, az »Akra« fellegvárát
megszálló csapatok részére építette,
de beletelepített görögbarát és po-
gány polgári elemet is; a zsidó val-
sal szemben továbbra is fenntar-
totta eddigi álláspontját, csak a gö-
rög életforma volt az, mit a források

»ta hellenika« néven neki felrónak,
az t. i., hogy a főpap fölé még egy
prefektust nevezett ki. A Dániel k-
ben említett »sikkuc mesomém« sem
bálványkép, hanem csak görög temp-
lomban szokásos oszlop, a »Zeus
Olympios« pedig pusztán görög elne-
vezése a »Bál sammajim«-nak, az
»egék urának«, mely körülírás alatt
ismerték a görögök a különben név-
telen, láthatatlan Istent. (A JHVH-t
nem hallották kiejteni, borzalomként
is hatott volna rájuk egy ily szentül
rejtett istennév.) A szombat ünneplé-
sét és a circumcisiót maga a zsidó
hellenista párt kívánta megszüntetni,
mivel ezek csak elszigetelték a nagy-
világtól a zsidóságot és az ő felfo-
gásuk szerint nem is mózesi eredet-
űek s Mózes maga is csakúgy, mint
Lykurgos és Zoroaszter a kegyeletes
néphitnek köszönhetette isteni férfiúvá
avatását. Ellenben Jer. 44, 17 sze-
rint már régi időbe nyúlik a zsidó-
ság panasza, hogy csak megvetés
tárgya az ő különös törvényei miatt.

A Makkabeus győzelem után a ki-
rály csakugyan vissza is engedi állí-
tani e szertartásokat. Ha az ő képét
a megszentégtelenített templomban
találták, ez csak tiszteleti adománynak
volt szánva eredetileg és a források
nem tesznek említést arról, hogy bál-
ványképeket kellett volna eltávolítani.

Iskolában, mint a szószéken eddig
a hagyományos zsidó szemlélet ki-
taposott utját jártuk és bízunk ab-
ban, hogy ez elég tudományos, ob-
jektív álláspont is. Nem lehet a re-
cenzornak sem merész célkitűzése az
új beállítást tudományos szempontból
vizsgálat tárgyává tenni. De ha peda-
gógiai és népnevelési értékét keres-
sük, meg lehet kockáztatni a véle-
ményt, hogy hálásabb a régivel. Saj-
nos, a történet útja tele van vérrel;
erőszak az iránya, siralom az ár-
nyéka és nemhogy az élet mesteré-
nek bizonyulna, lehangol, nyomasztó
érzés keltésével a defaitizmusba ve-
zet. Ha a Makkabeusok hősi küz-
delme a chanukkal fény kigyulladásá-
val végződött is, mégis érezteti ve-

lünk a későbbi elnyomások, vallásüldözések Damokles kardját fejük fölé és a jelenkori gleichschaltolás csak a történeti törvényszerűség komor tekintetével hat, anélkül, hogy felbátoríthatna nagyobb szerű eltökélésre. De ha az imént bemutatott szemlélet alapján rámutatunk arra, hogy maga a zsidóság volt termőtalaja a nemzeti veszedelemnek, mely magát a monoteizmust sírba ránthatta volna, akkor alkalmunk nyílik találó párhuzamot vonni a hellenista előkelő zsidó társadalmi réteg és a mai felsőbb réteg között, kitapintani a közös tüneteket, az elvtelen, céltalanul imbolygó, diváthajhászó, élveteg, előkelőséget negédlő, megalkuvásra, sőt árulásra kész életmódra és ennek tragikus magvát kiéreztetni.

Nem riaszthat vissza a hellenista papok áruló szerepének leleplezése,

melyet különben a régi beállításban sem kerülhettünk el, hisz mi nem a kóhénok munkájának folytatói vagyunk, hanem a prófétákénak. Viszont alkalmat ad ez új szemlélet arra, hogy rámutassunk fejedelmeknek a zsidóság iránt tanúsított toleranciájára, ami kétségkívül felemelőn hat, szemben a fajok és vallások egységessé parancsolásának politikájával, mely már-már világtörvénynek tűnik.

»Al kol pesoim techasse ahavo« úgy értelmezendő normaként, hogy minden történeti bűnre borítsd a szeretet, a megértés leplét. Ennek a lepelnek a visszahatásától várhatod a történeti optimizmust, a tettekre bátorító derült életfelfogást, nem pedig a sérelmek felkeltésének nyomasztó hangulatától.

Budapest.

Dr. Fényes Mór.

K R Ó N I K A

A Rabbiképző értesítője.

A Rabbiképző imént megjelent Értesítője képet ad arról az életről és arról a munkáról, amely főiskolánkban folyt az elmúlt, 61-ik esztendőben.

A gyász az idén is kijutott Rabbiképzőnknek: dr. *Biedl* Samu a Vezérlőbizottság tagja és dr. *Reich* Lajos iskolaorvos, egészségtan tanár elhúnyta fájdalmas vesztesége az iskolának.

Betekinthetünk az intézet belső életébe: a taánrok és növendékek munkájába.

A tanárok nevelő munkájukkal képezik a jövő rabbijait és irodalmi működésükkel szereznek az Intézetnek külső díszet és megbecsülést.

Az alsó tanfolyamnak 53 tanulója, a felső tanfolyamnak 52 hallgatója volt.

Sikeressé héber érettségi vizsgálatot 12, sikeres gimnáziumi érettségi vizs-

gálatot 5 tanuló, rabbivizsgát 5 abszolváló hallgató tett.

A Rabbiképzőn komoly szellemi élet van. Az alsó tanfolyamon Bacher Vilmos Önképzőköre magyar- és héber nyelvű előadóüléseket és két nyilvános ünnepélyt rendezett. A hallgatók Goldziher Ignác Teológiai Egyesülete vidéki hitközségekben 17 nagyszerű előadódélután tartott, mellett rendezett három ünnepélyt, néhány baráti összejövetelt és gondoskodott a hallgatók anyagi támogatásáról is. A felső tanfolyam másik munkaközösségének, a Blau Lajos Talmudtudományi Társulatnak sajtó alatt van már 12—15 éves háromnyelvű Évkönyve. Munkatársai közt szerepel az intézet rektora, teológiai taári kara, papok, közéleti személyek, továbbá az intézet hallgatóinak egy része.

A hallgatók buzgóságának tanújele még, hogy mind a három kitűzött pályatétel (a talmudi, a filozófiai és

a bibliai) sikeres volt és hogy az Intézet templomában a péntek esti istentisztelet sohasem maradt szónoklat nélkül.

Minden főiskolán a tudományos kiképzés egyik legfontosabb kelléke a könyvtár. A magyar Rabbiképző nagyértékű könyvtára az utolsó esztendőben tisztán anyagi okokból nem fordíthat akkora összeget gyarapítására, mint amennyi kívánatos volna s amennyit a külföld, különösen Amerika szemináriumai fordítanak. A könyvtár gyarapodása vásárlás és ajándékozás útján az idei esztendőben: 245 mű.

Az anyagi szükségletek előteremtése nagyszerű teljesítménye a Rabbiképzőnek. Az Écz Chajim Egyesület segítségével, a templom bevételeiből, hozzájárulások és adományok útján Internátust (44 növendékkel) és menzát tart fenn. A tanulókat, hallgatókat ezeken kívül is segíyezi tanulmányaikban, hogy minden szempontból képzett és jeles rabbikat neveljen a magyar zsidóságnak.

Érettségi találkozó a Rabbiképzőben.

Megható esemény zajlott le a Rabbiképző templomában jún. 10-én. Az Intézetben ezelőtt 40 évvel érettségizettek találkoztak hálaadó Istentiszteletre. Sajnos, csak öten a 12 közül. *Bisseliches* Mózes mérnök, *Havas* Manó dr. szakfelügyelő, *Silberfeld* Jakab dr. békéscsabai rabbi, *Princz* József mérnök, *Timár* Izidor, *Vág-völgyi* Lajos aradi rabbi. (Közülük: *Lövinger* Salamon nagyatádi, *Schönwald* Károly tapolcai, *Schorstein* Nachum brünni és *Sik* Bernát károlyvárosi rabbik elhunytak.) Péntek este dr. *Silberfeld* tartott a szeminárium templomában szónoklatot, az Alma mater iránt tolmácsolva hála-jukat. Szombaton ugyanott tóra elé járultak az öreg diákok. Szombat délután *Bisseliches* mérnöknél elevenítették fel a régi emlékeket. Vasárnap a temetőben felkeresték a már mind el-

hunyt tanáraik sírját. — Tudtunkkal ez az első eset, hogy a Rabbiképzőben érettségizettek ily bensőséggel ünnepelték találkozójukat. (S. J.)

Az újaki zsinagóga jubileuma.

Több, mint évszázados áhítat szentelte meg azt a helyet, amelyen a budai hitközség újlaki zsinagógája emelkedik. Hosszú időközön át kicsiny, szűk helyiségben imádkoztak itt a hívek, míg — most ötven esztendeje, 1888-ban — dr. *Goldberg* Rafael, az első rabbi, aki csak a budai hitközségnek volt papja, föl nem avatta a mai épületet. A zsinagóga lelkésze 32 esztendőn át dr. *Edelstein* Bertalan volt. Az ő emlékét a templom falán márványtábla, a templom fölszerelésében tóratekercs, tórafelszerelés stb. őrzi.

A jubileum lélekemelő ünnepén dr. *Vidor* Pál rabbi visszatekintett az elmúlt félszázadra és felavatta a jubileumra megújhódott, új, művészi berendezéssel gazdagodott Istenházát.

Dr. Rosenblum Manó közlései:

Ünnepségek.

A héber egyetem fennállásának tizenharmadik évfordulóját fényesen megünnepelték Pészachkor Jeruzsálemben. Az ünnepségeken az egyetem összes eddig végzett diplomásai résztvettek. (Z. T. A. 83.)

Apeldoorn holland városban egy új zsidó szanatórium megnyitó ünnepségén a holland belügyminiszter is résztvett és ama reményének adott kifejezést, hogy a holland nép szívében sohasem ver gyökeret az antiszemitizmus. (Z. T. A. 82.)

Halálozások.

New-Yorkban 78 éves korában meghalt rabbi Jehausua Rabinovicz, aki az Egyesült Államokban a chaszideus rabbik egyesületének elnöke volt. (Z. T. A. 100.)

Nagyecseri Kánitz Dezső, az egri hitközség elnöke, 82 éves korában meghalt.

Pintér Miksa, az Országos Egyetértés főszerkesztője, 60 éves korában meghalt.

Drujanow, a kiváló héber publicista, a »Haolam« egykori főszerkesztője, 68 éves korában Jeruzsálemben meghalt. (Z. T. A. 110.)

Hir Albániából.

Az albániai zsidóság Zogu király házassága alkalmából elhatározta, hogy a király nevét bevezeti a K. K. L. aranykönyvébe. (Z. T. A. 82.)

Díszdoktor.

Az aberdeeni angol egyetem Jákob Epsteint, a kiváló zsidó szobrászt díszdoktorrá választotta. (Z. T. A. 82.)

Könyvek.

Einstein műve a relativitás elméletéről arab nyelven is megjelent Kairóban, a keresztény arab tudós, Nikola Chadad fordításában. (Z. T. A. 83.)

A francia zsidók történetéről új könyv jelent meg Párisban, szerzője a lillei főrabbi, Leon Berman. Az új történelmi munka mind gazdasági, mind politikai és kulturális szempontból teljes és világos képét adja a francia zsidóság történelmi fejlődésének. (Z. T. A. 103.)

A munka jutalma.

Szalonikiben egy zsidó dohánygyári munkás, Ábrahám Soustiel nyerte el a »munka jutalma« kitüntetést, amelyet Kyrimis macedón miniszter nyújtott át neki szép ünnepély keretében. (Z. T. A. 108.)

Freud Londonban.

Freud a pszichoanalízis világhírű megalapítója, aki Londonba költözött, jelenleg a Biblia analízisén dolgozik,

amely folytatása lesz annak a műnek, melyet nemrégén Mózesről írt. (Z. T. A. 109.)

Japánból.

Joshida londoni japán követ a zsidó távirati irodának adott nyilatkozatában kijelentette, hogy Japánban nem ismernek antiszemitizmust. A japán népnek nincsenek faji előítéletei a zsidó néppel szemben. (Z. T. A. 101.)

Statisztika.

A legújabb statisztikai adatok szerint Varsóban a lakosság 29%-a, a nalewki negyedben pedig 90%-a zsidó. (Z. T. A. 100.)

A Jewish Agency statisztikai adatai szerint március havában 2700 bevándorló érkezett Palesztinába. (Z. T. A. 80.)

Az új szerb patriarka.

Az újonnan megválasztott szerb patriarka, Gavriilo igen meglehetősen meleghangú levelet intézett Alkalay főrabbihoz, amelyben a haza minden tagja iránti szeretetet és testvéri egységet hangsúlyozza. (Z. T. A. 80.)

Emigráns professzorok.

Hess és Löwy Nobeldíjas bécsi zsidó egyetemi professzorok meghívást kaptak az oxfordi és cambridgei egyetemektől, hogy ott új tanszékeket folytathassák tudományos működésüket. (Z. T. A. 110.)

Toscanini Palesztinában.

Toscanini két hetet töltött Palesztinában és ott több hangversenyen vezényelt. Ez idő alatt Weizmann professzor vendége volt Rechobotban. (Z. T. A. 83.)

Bibliai múzeum.

Brünnben bibliai múzeumot nyitottak meg. Ebben a Szentföldre vonatkozó képek, ásatási emlékek,

ékírástos táblák, a pusztai és a jeruzsálemi Szentély modelljei találhatók. (Z. T. A. 83.)

Szamaritánus esküvő.

A szamaritánusok Nablusban nagy ünnepélyre készülnek abból az alkalmából, hogy egy szamaritánus fiatal pár házasságot köt. Tíz év óta nem volt esküvő közöttük, mert az egész törzs mindössze 180 lelket számlál és a nő igen kevés közöttük. (Z. T. A. 69.)

Törökországból.

Törökország 200 osztrák zsidó orvos bevándorlását engedélyezi. Nagy részük az istambuli egyetemi klinikákra helyezik el. (Z. T. A. 102.)

Világkongresszus Newyorkban.

Az »American Jewish Congress« elhatározta, hogy szeptember havára egybehívják Newyorkba egy antiszemitizmus elleni világkongresszust, amelynek főfeladata lesz, hogy egyrészt tisztázza a zsidógyűlölet okait, másrészt, hathatósabb politikai és gazdasági védelemről gondoskodik az üldözöttek számára. (Z. T. A. 102.)

Fontos tudnivalók anyakönyvvezető kartársak számára.

I.

*Kiállíthat-e a felekezeti anyakönyvvezető hivatalos bizonyítványt az 1895. évi október hó 1-je után történt **egyházi** anyakönyvi bejegyzésről?*

Utóbbi időben igen sokszor fordulnak hozzánk oly anyakönyvi kivonatokért, melyek anyakönyvi adatai az állami anyakönyvvezetés életbeléptetése, tehát 1895. évi okt. hó 1-je után történekről jegyeztettek be a már

csak felekezeti céllal tovább vezetett anyakönyvekbe.

Két miniszteri rendelet intézkedik e kérdésről.

Az első az 1895. évi július 10-én kelt 35.501. számú rendelkezés, mely szerint »az 1885. évi 1924. és 1888. évi 1191. számú rendeletek érvénye az állami anyakönyvvezetés életbeléptetésével meg nem szűnik az anyakönyvvezető rabbik és rabbihelyettesek jogai... csorbát nem szenvedhetnek.« Míg ez a rendelkezés csak általánosságban hangoztatja a rabbik jogainak, tehát anyakönyvi kivonatok kiállításai jogainak épségben maradását, addig a következő rendelet expressis verbis jogot ad nekünk arra, hogy a felekezeti céllal továbbvezetett anyakönyvekből hivatalos kivonatok (születési, házassági, halálozási bizonyítványokat) állíthassunk ki: Az 1896. május 19-én kelt 25.420. sz. kultuszminiszteri rendelet szerint »az 1895. évi október hó 1-je után az egyházi (felekezeti) anyakönyvekbe történt bejegyzésekről kiadott bizonylatokra nézve...

a) (ha) kizárólag vallási célokra állíthatnak ki, feltételes bélyegmentesség illeti meg. Szükséges azonban, hogy e bizonylatokon... a kiállítás célja szembe tünően feljegyeztessék.

Ha az 1895. évi október hó 1-je után történt egyházi anyakönyvvezetésekről a felek* *nem egyházi (felekezeti) célokra kívánják kivonatokot,* vagy családi értesítőket, azok... mint közönséges bizonyítványok esnek bélyegilleték alá.«

Világosan kitűnik, hogy jogunk van felekezeti célokra vezetett anyakönyveinkből nem felekezeti célra is kiállítani felek vagy hivatalok kérésére hivatalos, bélyegilletékes bizonylatokat. (Dr. K. Ö.)

* Nemcsak a felek kívánják ily kivonatokot. Ez év folyamán legalább 10 esetben a székesfőváros polgármesteri hivatala kért tőlem 1895. okt. utánról szóló adatokat.

E G Y E S Ű L E T I É L E T

Levelezés.

Az Országos Rabbi-Egyesület
Főtisztelendő Elnökségének.

Van szerencsénk tisztelettel értesíteni a Főtisztelendő Elnökséget, hogy az anyakönyvvezető rabbik és önálló (főfoglalkozású) hitoktatók részére felszerelt távbeszélőállomások után 50%-os távbeszélő díjkedvezmény engedélyeztetett.

Az erről szóló rendeletet — amely az 1938. évi Rendeleték Tárában a 80. oldalon jelent meg, 90.668/8. sz. a. — mellékelten van szerencsénk szives tudomás és a Főtisztelendő Elnökség bölcs vezetése alatt álló egyesület tagjainak értesítése végett másolatban tisztelettel megküldeni.

Kiváló tisztelettel és hittestvéri üdvözléssel:

Budapest, 1938. évi április hó 24.

Az Országos Izr. Iroda nevében:

Dr. Bakonyi
főtitkár.

Szántó.
alelnök.

*

Rendeleték Tára 1938. III. 25., 12.
szám, 80 oldal.

M á s o l a t.

Távbeszélő díjkedvezmény engedélyezése a lelkészek részére.

90.668/8.

A törvényesen bevett vallásfelekezetek rendszeresített állásra kinevezett (megválasztott) lelkészei és helyettes lelkészei (segédlelkészei, adminisztrátorok, izraelitáknál anyakönyvvezető rabbik), hittanárai és önálló (főfoglalkozású) hitoktatói részére felszerelt távbeszélő állomások után ugyanazt a távbeszélő díjkedvezményt engedélyezem, amelyet a Távbeszélőüzleti Szabályzat 22. §-a az ott felsorolt tisztviselők részére megállapít.

Az 50%-os kedvezmény a fenti felsoroltakat nyugdíjas minőségükben nem illeti meg.

Törvényesen bevett vallásfelekezet a (latin, görög és örmény szertartásu) róm. katolikus, a református, az ágostai hitvallásu evangélikus, a görög keleti, az unitárius és az izraelita.

A díjkedvezményre való igényjogosultságot az illetékes egyházi főhatóság (püspök), illetőleg az izraelitáknál a vallás- és közoktatásügyi miniszter tanusítványával kell igazolni.

Budapest, 1938. évi március hó 14.

*

Főtisztelendő Elnökség!

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Ur f. hó 7-én 6654/1937. sz. a kelt leiratával értesítette az Irodát, hogy az 1937. évi november hó 30-án tartott minisztertanács a Miniszter Ur előterjesztésére — hozzájárult ahhoz, hogy:

1. a törvényesen bevett vallásfelekezetű és 1937. évi október hó 31-e után elhalt lelkészek özvegyei, illetőleg kiskorú árvái részére a férj, illetőleg az apa elhalálása napját követő három hónapon át kiutaltassanak mindazok az illetménykiegészítő államsegélyek (kongrua, korpótlék, családi pótlék, vagy családi pótszegély), — melyek az elhalt lelkész részére járnának abban az esetben, ha az említett időben az illető még életben lenne és tényleges szolgálatban állana;

2. az említett idő tartama alatt az elhalt lelkész teendőinek ellátására nemtán alkalmazott lelkész részére semmiféle címen vagy néven illetménykiegészítő államsegélyek ki nem utalhatók.

A Miniszter Ur egyben felkérte az Irodát, hogy az illetménykiegészítő

államsegélyben (kongruában, korpótlékban, családi pótlékban, vagy családi pótszegélyben) részesülő lelkészek elhalálzásának bejelentése alkalmával — a bélyegtelen halotti anyakönyvi kivonat csatolása mellett tegyen a jövőben arról is jelentést, hogy az elhalt lelkész által életében élvezett szóbanlévő illetménykiegészítő államsegélyek a lelkész elhalálzása napját követő 3 hónap tartamára névszerint kinek a kezeihez (özvegyek, illetőleg árvák, illetőleg gyámnak és hova) pontosan, mely címre legyenek utalványozandók.

Van szerencsénk a Főtisztelendő Elnökséget felkérni, hogy a fentiek-ről a főtisztelendő rabbi urakat megfelelő módon értesíteni méltóztassék.

Kiváló tisztelettel:

Budapest, 1938. évi január hó 19.

Az Országos Izr. Iroda nevében:

Dr. Bakonyi
főtitkár.

Szántó
alelnök.

Közgyűlésünkről.

Ez évi közgyűlésünk — alapszabályaink értelmében — *tisztújító* közgyűlés lesz. A tisztikar mandátuma lejárt, a közgyűlés feladata az új vezetőség megválasztása. Rendszerint tavasszal, avagy nyár elején tartottuk közgyűléseinket, ez évben azonban, miután tavasszal, május 2-dikán volt az országos értekezlet, a közgyűlés határidejét a nyár végére, esetleg az őszi ünnepek utánra kívánja halasztani Egyesületünk elnöksége. Felkérjük kartársainkat, hogy a közgyű-

lés határidejére és tárgysorozatára vonatkozó óhajaikat, kívánságaikat egyesületünk elnökségével közölni sziveskedjenek.

Anyakönyvvezető kartársak figyelmébe.

Dr. *Deutsch* Gábor devecseri kollega egy olyan blanketta szöveget állított össze, mely 12 pontban csaknem minden — felektől érkező — anyakönyvi megkeresésre tartalmaz felvilágosító, nemleges, kiállítási összeget megjelölő választ. A blanketta egyes, megfelelő válasz-pontok aláhúzásával, (áthúzásával) felhasználható, sok írásbeli munkától megkímél, sőt olcsóbb portóval, mint nyomtatvány, küldhető. Amennyiben a kartársak nagyobb mennyiségben rendelnének e blankettákból, úgy igen olcsó lenne az előállítás költsége. Kérjük kartársaink ezirányú nyilatkozatait.

Tagdíjat fizettek a legutóbbi szám megjelenése óta.

Aszódi Chevra, Bernstein Béla, Breuer Soma, Büchler Márton, Bajai Hitközség, Goldberger Izidor, Grosz Dávid, Györi Hitközség, Halpert Salamon, Heves Kornél, Herskovits Mózes, Hirtenstein Adolf, Junger Mózes, Kalmár György, Krausz Ignác, Kaposvári Chevra, Kecskeméti Hitközség, Links Izák, Nagykörösi Chevra, Pfeifer Ignác, Pesterzsébeti Chevra, Reich Béla, Rubinstein Mátyás, Silberfeld Jakab, Weisz Pál, Wolf József, Zalaegerszegi Hitközség.